

E. İ. SALMANOV

Heydər Əliyev adına Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbi
E-mail: elcinsalmanov2021@gmail.com

**DÖYÜŞ ZAMANI TABORUN QIDALANMASI, ƏŞYA, GEYİM, İÇMƏLİ SU
VƏ TİBBİ TƏCHİZATLARI**

Döyüş zamanı taborun qida və bütün məhsulları, əşya, geyim, su və tibbi təchizatının standartlara uyğun təminatı və bu məsələlərin icrasına cavabdeh şəxslər haqqında məlumat verilir.

Açar sözlər: tabor, hücum, qida və bütün məhsulları, əşya, geyim, təchizat, su təminatı, tibbi təchizat.

Taborun hücum və müdafiə zamanı qida ilə təchizatı. Taborun qida və bütün məhsulları ilə yanaşı, düşərgə mətbəxlərinin tələb olunan ləvazimatlarla təminatı və qida məhsulları, onların qablaşdırması ilə təminat bölmə komandirinin arxa tərəfdən müavini tərəfindən ərzaq təchizatı rəisi vasitəsilə təşkil edilir. Onlar bu qida ehtiyatlarının batalyonda olmasına, uçotuna, saxlanmasına və istifadəsinin düzgünlüyünə nəzarət edirlər və keyfiyyətli qidanın vaxtında çatdırılmasına, həmçinin, heyətə yemək hazırlanmasında tabor komandirliyinə kömək etməlidirlər.

Tabor (rota, batareya) komandiri normalara uyğun nəzərdə tutulmuş qida və bütün məhsullarının bütün təbə heyətinə vaxtında və tam çatdırılmasına və bölmələrin keyfiyyətli isti yeməklərlə təmin edilməsinə məsuldur. Tabor komandiri tabor qərargah rəisi vasitəsi ilə rota, rota (batareya) komandirinin qərargah rəisləri vasitəsi ilə bölmələrə yemək verilməsini təşkil edir.

Batalyonun qida ehtiyatlarını almaq, saxlamaq, alt hissələrə çatdırmaq və döyüşdə, yürüşdə isti yeməklə (istirahət zamanı, böyük dayanmalarda) təminatı, taborun tədarük təqviminin iqtisadi şöbəsinin qüvvələri vasitələri ilə yerində yerləşdiyi zaman icra edilir. BPP rəhbəri qərargah rəisindən (komandirdən) alınan tapşırıqlara uyğun olaraq qida məntəqəsinin işini tabor birbaşa və ya tədarük təqim komandiri vasitəsilə təşkil edir.

Tabora verilən qida çeşidləri və miqdarı döyüş vəziyyətindən və bölmənin anbarında olmasından asılıdır. Yürüşdə və yüksək sürətlə hücumda, ən çox uzunmüddətli kulinariya emalı tələb etməyən qida məhsulları - konsentratlar və konservlər istifadə olunmalıdır.

Batalyona verilən bütün ərzaqlar qaimə əsasən iqtisadi şöbənin komandiri (BPP rəisi) tərəfindən qəbul edilir.

Konteynerin (qablaşdırmanın) bütövlüyü pozulduqda, yeməyi çəkisi fərqli ola bilər, bu halda ayrı-ayrı əşyalar sayılır.

Döyüş şəraitində işçilər üçün yemək gündə üç dəfə olmalıdır. Gündə üç dəfə isti yemək hazırlamaq və çatdırmaq mümkün deyilsə, iki dəfə bişirilir və isti yemək aralığında məhsulların gündəlik normasının bir hissəsi quru formada tərkibə verilir.

Pəhriz təyin edərkən, əsas qida qəbulunun döyüş gərginliyində azalma saatlarına düşməsinə təmin etmək üçün çalışmaq lazımdır.

Bölmə komandiri tərəfindən təsdiqlənmiş yemək bişirmək üçün məhsulların paylanması bütün bölmələr üçün eyni olaraq təyin edilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu planlaşdırma bölmələrin hərəkətlərinin xüsusiyyətlərindən asılı olaraq mümkün olmadıqda, tabor komandirinə yemək paylanmasının vaxtının dəyişdirmək hüququ verilir.

Qida bişməmişdən əvvəl və sonra hazırlanmış yeməyin keyfiyyətini tabor feldşeri yoxlamalıdır, o, həmçinin, bütün sanitar tələblərin ödənilməsi şərtlərinə də cavabdehdir.

Əksər hallarda şirkətin çatdırılma məntəqələrindən qidalar, tağımlardan ayrılan daşıyıcılar tərəfindən hermetik möhürlənmiş termoslarda personala çatdırılmalıdır.

Gündə bir dəfə isti yeməklə yanaşı çörək, şəkər və bütün məhsulları şirkət paylama məntəqələrinə çatdırılır. Tağım daşıyıcıları onları aşpazlardan qəbzə qəbul edir və sonra heyətə çatdırır.

Tabora qoşulan şirkətlər və batareyalar, bir qayda olaraq, alt birləşmələrinin (bölmələrinin) qidalanma məntəqələri vasitəsi ilə və bu taborun BPP-si vasitəsi ilə daha kiçik bölmələr də qida ilə təmin olunur.

Tabor ərazinin nüvə partlayışının məhsulları ilə çirklənməsi şəraitində işləyəndə bölmələrə yeməklərin verilməsi icazə verilən radiasiya səviyyəsi nəzərə alınmaqla təşkil edilir. Ətraflarındakı ərazi də zərərsizləşdirilməli və ya nəmləndirilməlidir. Belə bir fürsət yoxdursa, quru rasionlu yeməyə keçmək lazımdır, onları avtomobillərlə aparmaq olar.

Kimyəvi çirklənmə halında, yoluxmuş ərazidə yemək bişirilməsinə də icazə verilmir. Nəqliyyat vasitələrində və ya xüsusi təchiz olunmuş sığınacaqlarda hazırlanmalı və qəbul edilməlidir.

Çirklənmiş ərazilərdə yemək bişirmək üçün qida və su hermetik möhürlənmiş konteynerdə çatdırılmalıdır. Suyun yoxlanılmış və çirklənməmiş mənbələrdən və ya dezinfeksiya edildikdən sonra götürülməsinə diqqət yetirilməlidir. Nüvə partlayışı ilə icazə verilən normadan artıq çirklənmiş qida məhsullarının yeyilməsi qadağandır. Kimyəvi maddələrlə çirklənmiş qidanın istifadəsinə qətiyyənlə icazə verilmir. Hermetik qablarda qablaşdırılmış məhsullar, tabor ilkin tibbi yardım işçisinin icazəsi ilə qablar emal edildikdən sonra istifadə olunur.

Döyüş zamanı taborun geyim, siyasi və təhsil əmlakının təmin edilməsi. Bölmələrin geyimlə təmin edilməsi vahid komandanlığın arxa xidmətlər üzrə müavini tərəfindən geyim təchizatı rəisi vasitəsi ilə təşkil edilir. Tabor (rota, batareya) komandiri bu problemi qərargah rəisi və tabe böyük komandirləri vasitəsi ilə həll edir.

Müharibə dövründə, ordu personalının geyim əşyalarının dəyişdirilməsi (xidmət) şərtləri ilə müəyyən edilmir. Bölmələrdə bu əşyalar komandirlərinin göstərişilə köhnəlmiş, itirilmiş və ya çirklənmiş əmlakları əvəz etməklə həyata keçirilir. Bundan əlavə, ildə iki dəfə (bahar və payız) mövsümi forma və ayaqqabı dəyişikliyi baş verir. Bütün hallarda bölmənin anbarından olan geyim əşyaları faktiki ehtiyac üçün tədarüki standartlarına uyğun olur və dəyişdirilən "mövsümi və köhnəlmiş geyimlər bölmələrdən çıxarılaraq anbara təhvil verilir, yəni çirklənmiş əmlakın dəyişdirilməsi xüsusi təmizləmə məntəqələrində aparılır.

Geyim vasitələrinin düzgün fərdi seçimi əsgərlərin görünüşünü əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırır və geyilə bilən əşyaların əməliyyat performansını artırır.

Taborun siyasi və təhsil əmlakı ilə təchizatı alay komandirinin siyasi işlər üzrə müavininin rəhbərliyi altında geyim təchizatı rəisi tərəfindən həyata keçirilir.

Taborun tibbi avadanlıqlarla təminatı. Bölmənin baş həkimi tərəfindən alaybası tibb məntəqəsi vasitəsi ilə batalyonun feldşerinin tələbi ilə təşkil edilir. BMP-nin bölmələrə təhvil vermək üçün aldığı əmlak taborun feldşeri tərəfindən şirkətin sanitar təlimatçılarına, onların olmadığı yerlərdə isə bölmələrin baş zabitlərinə verilir. Personal nəzərdə tutulan tibbi mülkiyyətin paylanması vahidini sanitar təlimatçısından (usta) alır.

Tabora verilən bütün tibbi avadanlıqlar iki əsas qrupa bölünür: xərclənən və inventar.

Xərclənən əmlakla dərmanlar, antibiotiklər, sarğı materialları və birdəfəlik və ya nisbətən qısa müddətdə istifadə olunan digər əşyalar daxildir. Bu materiallar bölmələrə verildikdə dərhal xərclənmiş sayılır.

Inventar mülkiyyəti az və ya çox uzunmüddətli (çoxsaylı) istifadə olunan əşyalardır.

Xərclənən tibbi əmlak təyinatına görə döyüş təminatı və cari müavinət əmlakına bölünür. Döyüş təminatı əmlakına nisbətən məhdud maddələr və əşyalar siyahısı daxildir: antibiotiklər, sarğı materialları, şinalar, fərdi anti-kimyəvi paketlər, bəzi dərman vasitələri (yaraların müalicəsi üçün, profilaktika vasitələri, radiasiya xəstəliyinin qarşısını alan vasitələr, zərərli maddələrə qarşı

antidodlar, ürək-damar dərmanları, bəzi serrumlar); şprislər və onlar üçün iynələr, cərrahi əlcəklər, ilkin tibbi kartlar və s. Bu əmlak döyüş əməliyyatları zamanı daha çox sayda istehlak olunur.

Yürüş və döyüş əməliyyatları başlamazdan əvvəl döyüş təminatı əmlakı müəyyən edilmiş vaxt standartlarına uyğunlaşdırılmalıdır. Bütün digər xərclənən əmlak cari müavinət əmlakına aiddir. O adətən ayda bir dəfə, vaxt standartlarına əsasən tabora buraxılır.

İlkin tibbi yardım göstərmək üçün taborun bütün şəxsi heyəti fərdi ilk yardım dəstəyi ilə, fərdi sarğı çantası və fərdi anti-kimyəvi paketlə təmin olunur. Bundan başqa, şəxsi heyətə suyun dezinfeksiyası üçün həblər də verilir.

Şəxsi ilk yardım dəstəsinə şpris borusunda ağrıkəsici, radioprotektiv və qusma əleyhinə vasitə, OB-yə qarşı antidot və antibakterial vasitələr aiddir. Fərdi sarğı paketi (steril) yaralı olduqda ilkin sarğı tətbiq etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Fərdi anti-kimyəvi əleyhinə paketdə içərisində qazdan təmizləyici maye olan qablaşdırma və tüstü əleyhinə qarışıq olan ampullar var.

Sanitar təlimatçısının avadanlıqları, təlimatçının sanitar çantası, xəmək (tank bölmələrində-xüsusi qayıq III-4), IIP dəbilqəsi-başından yaralananlar üçün, tel nərdivan şinləri və Qırmızı Xaç qol nişanları. Sanitar təlimatçı çantasına daxildir: xüsusi siyahıda olan dərmanlar (5%-li yod, antibiotiklər, radiasiya profilaktiki dərman, kodein, kofein-natrium benzoat, spirt, ammoniyak, atropin və s.); sarğı materialı, hemostatik kauçuk bant, bağ bıçağı, qayçı, anatomik cımbız, tibbi termometr, süni nəfəs üçün boru.

Kiçik bir qutuya yığılmış IIF dəstəsinə daxildir: qatlanan masa; xüsusi bir siyahıya görə dərmanlar, morfin daxil olmaqla kofein, ampulalarda kofur, yod, anestezin, nitroqliserin, poliantibiotik, polianatoksin, qusma zamanı istifadə olunan dərman, radiasiya xəstəliyinə qarşı profilaktika dərmanı və s.; ən sadə alətlər (qayçı, cımbız, şprislər); hemostat, turnike, bez, şpris qutuları, alkoqol lampası, termometrlər. Kimyəvi maddələr əleyhinə çantada bakterisid xüsusiyyətləri olan qazdan təmizləyici məhlullar var. Tibb bacısının çantasında əsasən sarğılar, xəstələrə kömək etmək üçün bəzi dərmanlar (kofein natrium benzoat, tabletlər, yod, ammoniyak), bağ bıçağı və digər əmlak olur.

Yaralıları döyüş meydanından tabora daşımaq (Tibb Mərkəzi əlavə edilə bilər) üçün aşağıdakılar lazımdır:

-kiçik ölçülü sanitar daşıyıcılar, çatılması çətin olan yerlərdən yaralıları çıxartmaq üçün dəstlər, qışda isə xizək sedyələr, kimyəvi istilik yastıqları, yuxu torbaları, pambıq-qazlı zərflər, xəz yorğanları və s.

Döyüş zamanı taborun şəxsi heyətinin su təchizatı. Su ilə təminat susuz və quru sahələr ilə yanaşı, həm də su ilə zəngin sahələr üçün də eynidərəcədə vacibdir. Belə ki, düşmən tərəfindən istifadə olunan kütləvi qırğın silahları hər zaman təhlükə yaratdığına görə təkə açıq su anbarları deyil, digər su mənbələri də infeksiyaya uğraya bilər. Bu səbəbdən döyüş əməliyyatlarının bütün hallarında bölmələr su təchizatı ilə təmin olunur.

Su təchizatı məişət və texniki ehtiyaclar, xüsusi müalicə, hamam və camaşır xidmətləri üçün həyata keçirilir.

Bölmələri su ilə təmin edən təşkilat həmin bölmələrdə su mənbələrinin keyfiyyətinə, təmizliyinə, ehtiyatların saxlama anbarlarına və məqsədli şəkildə çatdırılmasına nəzarət edir.

Bölmələrin su ilə təmin edilməsi su təchizatı və su üçün çəkilmiş kanallar (arxlar) vasitəsilə həyata keçirilir. Bu ehtiyacları əldə etmək üçün suyun başqa mənbələrdən istifadə edilməsi qadağandır.

Su mənbələrində yaradılan su təchizatı məntəqələri adətən hər taborda yaradıla bilər. Əsasən bölmənin tabor məntəqələrinə yaxın müdafiə zonalarında da su təchizatı məntəqələrinin təşkil edilməsi məqsədə uyğundur. Taborlarda özünün təchizatı nöqtələrinin olması mümkün deyilsə, o halda bölmələrə digər nöqtələrdən məişət və içmə ehtiyacları üçün su verilir. Bu nöqtələr su təchizatının bir hissəsinin paylama funksiyasını yerinə yetirir. Mənbələrin araşdırılması, suyun çıxarılması və təmizlənməsi, nöqtələrin düzülüşü, eləcə də suyun çatdırılması üçün lazım olan qablarla təmin edilməsi bölmənin mühəndis xidməti rəhbəri tərəfindən nəzarət olunur.

Su təchizatı nöqtələrinin qorunması, yaxşı vəziyyətdə saxlanması həmin bölmələrin işi

qüvvələri tərəfindən tənzimlənir.

Suyun keyfiyyətli olması üçün su təchizatı nöqtələrində, kimyəvi və sanitariya nəzarəti gücləndirilməlidir. Bu vəzifə bölmənin baş həkiminə, taborun kimyəvi təlimatçısına və kimyəvi xidmətin rəhbərinə həvalə olunur.

Bəzi hallarda, müdafiədə su uzun müddət su nöqtələrində açıq su hövzələrində (çuxurlarda), su keçirməyən ərazilərdə saxlanıla bilər. Su anbarlarının divarları və dibi əvvəlcədən məqsəduyğun şəkildə dezinfeksiya olunmuş materiallarla (brandla) və sintetik plyonka ilə örtmək məsləhətdir.

Döyüş və ya marş başlamazdan əvvəl bölmələrin məişət və içmə ehtiyaclarını ödəmək üçün su ehtiyatları yaradılır: kolbalar, termoslar, bidonlar və digər mövcud kiçik qablar da – bütün avadanlıq su ilə doldurulur. Batalyon su ehtiyatları düşərgə mətbəxlərində, termoslarda, müxtəlif dayanıqsız çənlərdə, qablarda yığılır.

Yürüşdə taborun ehtiyatları hesabına məişət və içmə ehtiyacları üçün bölmələrə suyun çatdırılması bir qayda olaraq, həm də eyni vaxtda isti yeməyin çatdırılması, avtomobillərə suyun doldurulması və ya lazım olduqda yanacaq doldurma ilə birlikdə həyata keçirilir. Taborun istifadə olunmuş su ehtiyatları adətən gecə və gündüz istirahət üçün nəzərdə tutulan rayonlarda, dayanacaqlarda çatdırılma yolu ilə doldurulur. Bütün bunlar əvvəlcədən düzəldilmiş su təchizatı və su nöqtələrinin rəhbərləri tərəfindən həyata keçirilir.

Müdafiədə və yerləşmə zamanı bölmələrin olduğu yerdə rayon ərazilərində və onların yaxınlığında qurulmuş əsasən su təchizatı nöqtələrindən su ilə birbaşa təmin olunur. Əsas qüvvələrdən təcrid olunmuş şəkildə hərəkət edən, xüsusilə də təmin olunma zolağında və ya ön mövqedə olan bölmələrə suyun eyni zamanda isti yeməklə birlikdə çatdırılması təmin olunur.

Ümumiyyətlə, qoşunların su ilə təmin edilməsini təşkil edərkən, su istehlakının minimum standartlarından irəli gələn miqdarda müəyyən edilir.

Məişət və içmə ehtiyaclarına nümunə: - motoatıcı və tank bölmələri üçün suyun tələbatı norması hər adam başına bir gündə 10 litr həcmində nəzərdə tutulmuşdur. İsti iqlim şəraitində hərəkət edərkən suyun miqdarı bir adama bir gündə 15 litrə qədər artır. İstisna hallarda, xüsusilə, kütləvi infeksiya halında su mənbələri və ya az su olan ərazidə hərəkət edərkən şəxsi heyətə icazə verilən minimum dərəcədə içmək üçün adambaşına yalnız 2,5 litr miqdarında (5 gündən artıq olmamaq şərtlə) orta dərəcədə iqlim şəraitində, 4 litr (3 gündən artıq olmamaq şərtlə) isti iqlim şəraitində su verilməlidir.

Döyüş zamanı yaralıların və xəstələrin kütləvi qəbulu zamanı tabor tibb məntəqəsinin işini təmin etmək üçün onun su təchizatının gündəlik norması 300-500 litr təşkil edir.

Su tələbatı sanitariyası və personalın yuyunmasına adətən bir nəfər üçün 45 litr nisbətində müəyyən edilir. Mexanikləşdirilmiş üsulla 1, kQ paltar (vahid forma) yumaq üçün 60 litr, əllə yumaq üçün isə 35 litr su lazımdır.

Silah, texnika və maddi ehtiyatların zərərsizləşdirilməsinə su istehlakı-bir təkərli maşın üçün 70 litr, tırtıllı maşın üçün 100 litr, topçu silahı üçün (minamiot) 40-60 litr, bir avtomatı nəmlənmiş bezlə silmək üçün 0,5 litr su işlənilir.

SUMMARY

E. İ. SALMANOV

Azerbaijan Higher Military School named after Heydar Aliyev

Email: elcinsalmanov2021@gmail.com

BATTLE NUTRITION, GOODS, CLOTHES, DRINKING WATER DURING THE BATTLE AND MEDICAL EQUIPMENT

Information is provided on the provision of food and tobacco products, goods, clothing, water and medical supplies of the battalion in accordance with the standards and the persons responsible for the implementation of these issues during the battle.

Key words: battalion, attack, food and tobacco products, goods, clothing, supplies, water supply, medical supplies.

РЕЗЮМЕ САЛМАНОВ Э.И.

Азербайджанское высшее военное училище имени Гейдара Алиева
Электронное письмо: elcinsalmanov2021@gmail.com

БАТАЛЬОННОЕ ПИТАНИЕ, ПРЕДМЕТЫ, ОДЕЖДА, ПИТЬЕВАЯ ВОДА И МЕДИКАМЕНТЫ ВО ВРЕМЯ БОЯ

В ходе боя предоставляется информация о снабжении батальона продуктами питания и табачными изделиями, товарами, одеждой, водой и медикаментами в соответствии со стандартами и лицами, ответственными за выполнение этих вопросов.

Ключевые слова: батальон, атака, продукты питания и табачные изделия, товары, одежда, припасы, водоснабжение, медикаменты.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 15.12.20